

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва

«До захисту допускаю»
Завідувач кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого
мистецтва, професор

_____ Ірина БЕРМЕС
« ____ » _____ 2025 р.

Творчо-постановочний процес у хореографічному колективі

**Спеціальність 024 Хореографія
Освітня програма «Хореографія»**

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації – магістр хореографії

Автор роботи Колобич Марія Михайлівна _____

**Науковий керівник кандидат мистецтвознавства,
доцент Фриз Петро Іванович _____**

Дрогобич , 2025

АНОТАЦІЯ

Творчо-постановочний процес у хореографічному колективі

У кваліфікаційній роботі проаналізовано науково-теоретичні підходи до поняття творчо-постановочного процесу; досліджено структуру й особливості роботи хореографічного колективу як творчої спільноти; визначено етапи створення хореографічної постановки та розглянути ключові режисерсько-композиційні принципи; охарактеризовано сучасні інноваційні та мультимедійні підходи у постановочній діяльності; здійснено практичний аналіз творчо-постановочного процесу на базі конкретного хореографічного колективу.

У магістерській роботі комплексно розглянуто не лише етапи створення хореографічного твору, а й педагогічно-психологічні чинники, які впливають на ефективність творчо-постановочного процесу, а також запропоновано авторську модель його організації в умовах сучасного хореографічного колективу.

ANNOTATION

Creative and production process in a choreographic team

The thesis analyzes scientific and theoretical approaches to the concept of the creative staging process; examines the structure and characteristics of the work of a choreographic collective as a creative community; identifies the stages of creating a choreographic production and considers key directing and compositional principles; it characterizes modern innovative and multimedia approaches in staging activities; it conducts a practical analysis of the creative staging process based on a specific choreographic collective.

The master's thesis comprehensively examines not only the stages of creating a choreographic work, but also the pedagogical and psychological factors that influence the effectiveness of the creative and staging process, and proposes an author's model for its organization in the context of a modern choreographic collective.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧО-ПОСТАНОВОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	9
1.2. Етапи творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧО-ПОСТАНОВОЧНОГО ПРОЦЕСУ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ	
2.1. Особливості організації творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі	21
2.2. Педагогічні методи у постановочній роботі	29
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОСТАНОВКИ ТАНЦЮ «Ой не шуми, Калинонька»	
2.1. Загальна характеристика постановки	38
2.2. Опис малюнків, фігур, комбінацій танцю.....	39
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	53

ВСТУП

У сучасному культурному просторі хореографічне мистецтво переживає період активної трансформації, що зумовлено як глобальними соціокультурними змінами, так і стрімким розвитком мультимедійних технологій, міждисциплінарних практик та нових мистецьких форматів. Ключовим елементом цих процесів є творчо-постановочна діяльність, яка забезпечує створення нових хореографічних творів, визначає художній напрям колективу та формує загальний рівень його професійної майстерності. Саме тому дослідження постановочного процесу набуває особливої актуальності в умовах сьогодення.

По-перше, зміни у сучасному мистецькому середовищі висувають нові вимоги до хореографа-постановника, який повинен виступати не лише автором пластичного матеріалу, а й режисером, педагогом, координатором творчої команди, комунікатором та організатором репетиційного процесу. Ця багатофункціональність потребує наукового осмислення і створення моделей, які дозволяють оптимізувати роботу колективу та забезпечити художню цілісність постановки.

По-друге, зростає роль творчих спільнот і колективних форм роботи. Хореографічний колектив сьогодні — це не лише група виконавців, а насамперед творче середовище, де спільно з учасниками формується пластична мова, формується естетичний напрям та систематизується репертуар. Ефективність творчо-постановочного процесу у хореографічному колективі безпосередньо залежить від психологічного клімату, комунікації між учасниками, мотиваційних чинників та здатності керівника підтримувати творчу ініціативу.

По-третє, творчо-постановочний процес сьогодні включає роботу з цифровими інструментами, що розширюють сценічний простір і змінюють підхід до формування композиції, драматургії та сценографії твору, що створює нові можливості й потребує теоретичного осмислення та методичного упорядкування.

По-четверте, відсутність систематизованих наукових праць, присвячених саме внутрішній структурі постановочного процесу, його психологічним, організаційним та технологічним аспектам, утворює наукову нішу, яку необхідно заповнити.

У цих умовах особливого значення набуває дослідження творчо-постановочного процесу як комплексного явища, що поєднує художнє мислення, режисерську майстерність, педагогічну взаємодію та організаційні механізми роботи хореографічного колективу.

Актуальність теми зумовлена потребою сучасних колективів — як професійних, так і аматорських — адаптуватися до нових мистецьких викликів, впроваджувати інноваційні технології, інтерактивні методи роботи з танцівниками. Успішне створення хореографічної постановки вже не обмежується лише композиційними принципами; воно передбачає системну співпрацю різних учасників творчої команди, розуміння психології колективу, здатність керівника формувати мотиваційний простір, а також уміння інтегрувати традиційні та сучасні хореографічні підходи.

Об'єктом дослідження є творчо-постановочний процес у хореографічному колективі.

Предметом — методи, етапи, принципи та механізми організації й реалізації цього процесу у сучасних умовах.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі творчо-постановочного процесу, виявленні особливостей його організації, а також у визначенні ефективних методів і технологій, що сприяють створенню цілісного хореографічного твору та розвитку творчого потенціалу колективу.

Для досягнення мети поставлено **такі завдання:**

- проаналізувати науково-теоретичні підходи до творчо-постановочного процесу;
- дослідити структуру й особливості роботи хореографічного колективу як творчої спільноти;

- визначити етапи створення хореографічної постановки та розглянути ключові режисерсько-композиційні принципи;
- охарактеризувати сучасні методи у постановочній діяльності хореографа.

Методологічну основу становлять аналітичні, системні, мистецтвознавчі, порівняльні та спостережні методи дослідження, а також практичний аналіз авторської постановки.

Наукова новизна полягає у тому, що в магістерській роботі комплексно розглянуто не лише етапи створення хореографічного твору, а й педагогічно-психологічні чинники, які впливають на ефективність творчо-постановочного процесу, а також запропоновано авторську модель його організації в умовах сучасного хореографічного колективу.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання її результатів у діяльності керівників хореографічних колективів, педагогів мистецьких шкіл та центрів, викладачів хореографічних дисциплін, а також у розробці навчально-методичних матеріалів та творчих програм.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та висновки магістерської роботи викладено у виступах, що виголошувались на наукових семінарах з проблематики написання магістерських робіт кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва (протокол № 10 від 27 листопада 2024 р.; протокол № 3 від 27 травня 2025 р.; протокол № 5 від 29 жовтня 2025 р.); щорічній звітній науковій конференції студентів факультету початкової освіти та мистецтва (1 квітня 2025 р.); відображені у збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific Innovation: Theoretical Insights and Practical Impacts» (Фриз П., **Колобич М. Роль хореографа у творчо-постановочному процесі.** *Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Innovations in Science: From Theoretical Foundations to Practical Impact»* (November 24-26, 2025, Antwerp, Belgium). European Open Science Space, 2025. P.53–56. URL: https://www.eoss-conf.com/wp-content/uploads/2025/11/Antwerp_Belgium

24.11.25.pdf); попередньому захисті магістерських робіт на засіданні кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва факультету початкової освіти та мистецтва ДДПУ ім. Івана Франка.

Апробація результатів дослідження здійснювалась шляхом оприлюднення його основних положень у доповідях на науково-методичних семінарах кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва, виступах на конференціях. *Основні положення та висновки* магістерського дослідження відображені у збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (39 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧО-ПОСТАНОВОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Понятійно-категоріальний апарат є важливим елементом теоретичного підґрунтя будь-якого дослідження, оскільки забезпечує чіткість термінів і визначає логіку аналізу явища. У контексті творчо-постановочної діяльності хореографа особливого значення набуває уточнення ключових понять, що описують структуру, зміст і механізми створення хореографічного твору.

1. Поняття «творчість» у науковому дискурсі трактується як процес створення нового художнього продукту, що має індивідуально-авторський характер. У хореографії творчість виявляється через:

- формування оригінальної пластичної мови;
- породження рухових ідей;
- інтерпретацію музичного, літературного чи символічного матеріалу;
- створення художнього образу та сценічної концепції [18, 45–47].

Творчість — це фундаментальна основа постановочного процесу. Як стверджує А. Гоцалюк, творчий задум хореографа може приваблювати інноваційним синтезом: синтетичною природою постанови танцю, різноманітністю принципів і форм взаємодії різних компонентів танцю, оригінальністю сценографії. Тому хореограф має можливість порушити традиційні канони з метою створення художньої цілісності, атмосфери певного твору, поєднання в ньому народного та сучасного, традиційного та інноваційного [9, 183]. На думку О. Козачук, Л. Косаковської «розвиток творчої індивідуальності у майбутнього вчителя-хореографа – це ...насамперед виховання особистості, готової до будь-якої креативної діяльності, з потужним духовним і творчим потенціалом, розвиненим образним і раціональним мисленням, здатної самотійно подбати про свою конкурентоспроможність» [15, 220]

2. Постановка як вид хореографічної діяльності. Під постановкою розуміють цілеспрямовану діяльність хореографа зі створення сценічного твору, що включає: вибір теми й задуму; побудову композиційної структури; розроблення рухового матеріалу; режисерську організацію сценічної дії; підготовку виконавців; технічне забезпечення (світло, костюм, сценографія). У навчальному посібнику «Композиція танцю та мистецтво балетмейстера» (автори – Енська О. Ю., Максименко А. І., Ткаченко І.О.), описано, що сценічний образ відображає конкретний характер людини, іншої істоти... Характер героя розкривається на сцені в лінії його поведінки, в його діях і вчинках засобами хореографічного мистецтва [13, 56–59]. Постановка є провідною формою реалізації творчої діяльності хореографа.

3. Хореографічна композиція — це структурно організований художній твір, у якому взаємодіють такі складові: пластична мова, музичний супровід, простір, час (темпоритм), сценарно-драматургічний розвиток. Композиція забезпечує логічну побудову танцю, взаємозв'язок його частин і цілісність образного рішення.

4. Художній образ у хореографії — це пластичне втілення ідеї, яке реалізується через характер руху, пантоміміку, ритміку, просторові рішення, виразність тіла танцівника. Образ є ключовим смисловим центром постановки. На думку О. Літовченко «художній образ – це форма зображення дійсності, яка проявляється через естетично-впливові об'єкти творчості та є незамінним значущим елементом художнього цілого» [17, 45].

5. Режисура у хореографії трактується як процес конструювання сценічної дії, що включає: визначення надзавдання твору; розробку мізансцени; управління темпоритмом; поєднання всіх сценічних компонентів у цілісну драматургічну систему. Режисура забезпечує узгодження ідеї, композиції та виконання. О. Голдрич зазначає, що «виявлення особливостей образу, вміння ще яскравіше показати їх зі сцени, підкреслити характерність виконання тих чи інших рухів, зберегти образ, якомога повніше донести зміст танцю і маневру – головне завдання балетмейстера» [8, 44].

6. Хореографічний колектив — це організована творча спільнота, об'єднана єдиною художньою метою, спільним репертуаром, колективними формами репетиційної роботи, визначеною структурою (керівник, солісти, групи). Колектив є середовищем, де реалізується постановочний процес.

7. Репетиційний процес — це практична частина постановочної діяльності, що охоплює:

- опрацювання рухового матеріалу;
- техніко-пластичну підготовку;
- імпровізаційні пошуки;
- корекцію виконання;
- доведення постановки до сценічної форми.

Це етап, де задум набуває реальної пластичної форми.

8. Пластична мова — сукупність рухів і засобів виразності, які використовуються для передачі змісту, створення образу, формування стилю постановки.

Кожен хореограф має власну пластичну мову, що визначає індивідуальність його творчого почерку.

9. Хореографічний твір — це завершена сценічна постановка, результат творчо-постановочного процесу, який має:

- ідейний задум;
- композиційну структуру;
- цілісний художній образ;
- сценічне втілення через виконання.

10. Творчо-постановочний процес визначається як система художньої, організаційної та педагогічної діяльності хореографа, спрямованої на створення хореографічного твору та реалізованої через:

- пошук ідеї;
- розробку концепції;
- формування пластичної мови;

- режисерську побудову твору;
- роботу з виконавцями;
- репетиційний і сценічний процес.

Таким чином, понятійно-категоріальний апарат дозволяє окреслити змістові межі дослідження й забезпечує глибше розуміння сутності творчо-постановочного процесу як інтегрованого явища, що поєднує художню творчість, режисуру, педагогіку та комунікацію в межах хореографічного колективу.

Творчо-постановочний процес у хореографії є складним багатокомпонентним явищем, що формується на перетині мистецтвознавства, педагогіки, режисури, психології творчості та культурології. У науковій літературі існує низка підходів до його трактування, кожен із яких підкреслює різні аспекти хореографічної діяльності [2; 5; 6; 11]. Узагальнення цих підходів дозволяє сформулювати цілісне розуміння специфіки хореографічної постановки як художнього та організаційного процесу.

1. Теоретико-мистецтвознавчий підхід акцентує на художності, естетичності та змістоутворюючих механізмах танцю. Мистецтвознавці розглядають творчо-постановочний процес як створення художнього образу через пластичну композицію, взаємодію руху, музики, простору та сценографії [6, 45–47].

У цьому контексті постановочна діяльність трактується як:

- конструювання драматургії хореографічного твору;
- вибір і синтез пластичних засобів;
- пошук індивідуального стилю;
- формування цілісної сценічної концепції.

2. Режисерсько-композиційний підхід. У межах цього підходу творення постановки розглядається як процес режисерського моделювання сценічної дії.

Відповідно до праць з театрознавства та хореографічної режисури, ключовими елементами є [6, 56]:

- ідея та надзавдання;
- сценарно-драматургічна структура;
- робота з мізансценою, темпоритмом, динамікою;
- постановка рухових партитур.

Режисерська логіка передбачає чітку організацію художнього матеріалу, взаємодію з музикою, світлом, простором і виконавцями.

3. Педагогічний підхід наголошує, що постановник є не лише автором, а й наставником, який вибудовує педагогічну траєкторію розвитку колективу. Педагогічна наука розглядає постановочний процес як спеціально організовану форму навчально-творчої діяльності, у межах якої хореограф [6, 76]:

- формує рухові вміння виконавців;
- розвиває їхні творчі здібності;
- навчає основам стилю й техніки;
- створює умови для взаємодії та колективної творчості.

4. Психологічний підхід є важливим для розуміння того, як формується колективна творчість і як постановник керує емоційним кліматом [6, 23].

Проблема креативності в освіті активно обговорюється в науковому середовищі вже не один десяток років. У наукових концепціях творчості (Ф. Баррона, Д. Гарднера, Х. Грюбера, С. Девіса, П. Торранса, Д. Харінгтона Ж. Піаже та сучасні теорії креативності) творчо-постановочний процес осмислюється як розумово-емоційний акт, що включає:

- генерацію образів і творчих ідей;
- імпровізаційні механізми;
- індивідуальний стиль мислення;
- мотивацію, уяву та внутрішні стани виконавців;
- групову динаміку та психологію взаємодії [Цит. за: 4].

5. Комунікативно-інтерактивний підхід передбачає новітні дослідження у сфері перформативних мистецтв, які оголошують, що хореографічний твір створюється через постійну взаємодію постановника, виконавців, музикантів,

сценографів, технічних фахівців. У такій моделі творчо-постановочний процес розглядається як діалогічний акт, де кінцевий результат є продуктом колективної взаємодії, а імпровізація та обмін ідеями стають невід’ємними елементами створення образу [18, 34].

6. Культурологічний підхід у сучасних умовах особливо важливий для української хореографії. У культурології творчо-постановочний процес позиціонується як репрезентацію культурного досвіду, традицій та цінностей через пластичну мову танцю. Цей підхід пояснює:

- змістовне наповнення хореографічного твору;
- зв’язок із національною ідентичністю;
- вплив історичного та соціального контексту;
- місце постановки у культурному середовищі [18, 45–48].

Науково-теоретичний аналіз засвідчив, що творчо-постановочний процес — це багаторівнева діяльність, яка включає: художнє мислення, режисерську організацію матеріалу, педагогічну взаємодію, психологічну комунікацію, культурний контекст, залучення сучасних технологій. Саме інтеграція цих підходів дозволяє розглядати творчо-постановочний процес у хореографічному колективі як цілісну систему, що забезпечує створення високохудожнього та змістовного сценічного твору.

1.2. Етапи творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі

Творчо-постановочний процес у хореографічному колективі є багатокомпонентною системою, що поєднує творчий пошук, режисерську організацію сценічного матеріалу, педагогічну взаємодію з виконавцями та технічне забезпечення постановки. У науковій літературі виділяють кілька логічно взаємопов’язаних етапів, які забезпечують ефективну реалізацію задуму хореографа.

1. Етап задуму та пошуку ідеї. Цей етап є фундаментальним і визначає концептуальну основу майбутнього твору. Він включає, на думку О. Мартиненко [26]:

- обрання теми або проблематики;
- визначення художнього образу та головної ідеї;
- пошук джерел натхнення (музика, література, історичні події, фольклор, сучасне мистецтво);
- окреслення стилістичного напрямку (народний танець, contemporary, модерн, неофольклор, джаз-модерн тощо).

На цьому етапі формуються завдання постановки – головний смисловий імпульс, який визначає художню логіку твору.

2. Концептуально-драматургічний етап. На ньому здійснюється побудова цілісної художньої концепції майбутнього твору:

- створення літературного або сценарного плану;
- визначення драматургічної структури (експозиція, розвиток дії, кульмінація, фінал);
- вибір музичного матеріалу або розробка музичної партитури;
- визначення образної системи персонажів;
- окреслення жанру та функціонального призначення твору (концертний номер, конкурсна постановка, хореографічна мініатюра, сольний перформанс тощо).

Цей етап забезпечує логічну побудову сюжету та закладає основу для подальшої роботи з рухом.

3. Етап пластичного проектування (композиційно-хореографічний). На цьому етапі хореограф здійснює формування рухового матеріалу:

- добір рухів і комбінацій відповідно до задуму;
- створення хореографічних фраз, рисунку танцю;
- визначення просторової організації (мізансцени, траєкторії, групові побудови);

- робота з темпоритмом та динамікою руху;
- створення лексики та мови постановки (стилізація, авторська пластика, синтез технік).

Цей процес часто включає імпровізаційні сесії з виконавцями та створення руху «в діалозі».

4. Репетиційно-постановочний етап. На цьому етапі відбувається :

- втілення задуму в сценічну форму;
- розучування рухового матеріалу;
- формування виконавської майстерності;
- корекція техніки та синхронності;
- робота над емоційно-образним наповненням;
- уточнення мізансцен та рисунків;
- об'єднання епізодів у цілісний номер.

Це найбільш тривалий етап, де поєднується педагогічна й режисерська діяльність керівника.

5. Етап технічної та художньої координації формує візуально-естетичну цілісність постановки. На цьому етапі хореограф працює зі сценічним оформленням:

- добір костюмів, реквізиту;
- створення сценографії та просторового дизайну;
- розробка світлової партитури;
- запис або корекція музики;
- перевірка взаємодії всіх сценічних елементів.

6. Передпрем'єрний етап (монтажний) дозволяє завершити художню структуру твору і складається з таких елементів:

- зведення всіх компонентів у фінальний сценічний продукт;
- проведення прогонів (часткових, технічних, генеральних);
- усунення недоліків;
- фінальне редагування сценічної дії.

7. Прем'єрно-виконавський етап – це остаточна презентація хореографічного твору перед глядачем, яка передбачає такі складові:

- прем'єра та її аналіз;
- фіксація постановки (відеозапис, нотатки, схеми);
- подальша адаптація номера для конкурсів, гастролей чи фестивалів.

Виконавський досвід формує нову якість постановки, відкриваючи можливості для її еволюції.

8. Рефлексивно-аналітичний етап – це етап професійного зростання хореографа та колективу. Після показу постановки відбувається аналіз:

- оцінювання результатів;
- визначення сценічної ефективності;
- виявлення сильних і слабких сторін;
- осмислення досвіду для майбутніх постановок [37].

Етапи творчо-постановочного процесу утворюють логічну послідовність, що забезпечує цілісність і високу художню якість хореографічного твору. Вони містять як творчі, так і організаційно-педагогічні компоненти й дозволяють ефективно керувати роботою хореографічного колективу на всіх рівнях — від задуму до прем'єри та подальшої інтерпретації.

Творчо-постановочний процес у хореографічному колективі є цілісною системою, в якій провідна роль належить хореографу. Як стверджують Шалапа С. В., Корисько Н. М., він виступає ініціатором художнього задуму, організатором колективної творчої діяльності, режисером сценічної дії та педагогом, відповідальним за формування виконавської майстерності учасників [41]. Роль хореографа на кожному етапі має специфічні завдання й професійні функції, що визначають якість і цілісність кінцевого хореографічного твору.

На думку дослідників, на етапі задуму та пошуку ідеї хореограф виконує функції:

- художнього мислителя, який формує ідейно-образний базис майбутнього твору;
- аналітика, що вивчає культурний, історичний або соціальний контекст теми;
- дослідника, який шукає матеріал у фольклорі, музиці, літературі, сучасному мистецтві;
- концепт-розробника, що визначає емоційно-смісловий вектор постановки [26].

Хореограф у процесі своєї діяльності формує надзавдання твору, навколо яких вибудовується весь процес. Роль хореографа на концептуально-драматургічному етапі полягає в:

- розробці драматургічної концепції;
- створенні сценарного або структурного плану твору;
- визначенні композиційної логіки (зав'язка, кульмінація, фінал);
- виборі музичного матеріалу чи формуванні завдання для композитора;
- визначенні жанру та стильової основи;
- формуванні образної системи [36, 72].

На цьому етапі хореограф виступає як режисер-драматург, що будує смислову структуру постановки.

На етапі пластичного проектування хореограф виконує функції:

- композитора руху, який створює руховий матеріал;
- хореографа-експериментатора, що шукає нову лексику, застосовує імпровізаційні практики;
- сценічного конструктора, який формує рисунок, мізансцени, просторові рішення;
- стиліста, що визначає унікальну пластичну мову твору [5].

На цьому етапі хореограф працює з темпоритмом, динамікою, взаємодією груп і формує цілісний пластичний текст постановки.

На репетиційно-постановочному етапі роль хореографа набуває педагогічного й режисерського характеру:

- навчання виконавців техніці та лексичним особливостям постановки;

- корекція руху, позицій, темпоритму, синхронності;
- робота над емоційною виразністю танцівників;
- розв'язання виконавських труднощів;
- побудова творчої взаємодії колективу;
- підтримка мотивації та професійної дисципліни [37. 67].

Хореограф тут — педагог, тренер, режисер та психолог одночасно.

На етапі технічної та художньої координації хореограф виступає як:

- сценограф, що визначає елементи оформлення;
- візуальний дизайнер, який працює з костюмами, світлом, кольором, реквізитом;

- музичний редактор, що контролює музичне середовище;
- координатор технічних служб, який узгоджує роботу звукорежисерів, освітлювачів, костюмерів.

Завдання хореографа — забезпечити естетичну цілісність постановки.

На передпрем'єрному (монтажний) етапі хореограф

- проводить часткові, технічні та генеральні прогони;
- усуває технічні та виконавські неточності;
- коригує драматургію, темпоритм, акценти;
- адаптує постановку до конкретного сценічного майданчика;
- приймає фінальні режисерські рішення.

Роль хореографа — монтажер і редактор сценічного твору

Під час прем'єри хореограф виступає як оцінювач результатів сценічної реалізації:

- здійснює контроль якості виконання;
- аналізує реакцію аудиторії;

- фіксує моменти, які потребують доопрацювання;
- приймає рішення про подальші покази, гастролі або конкурсні версії [33, 45–47].

На фінальному рефлексивно-аналітичному етапі хореограф:

- проводить аналіз постановки;
- визначає ефективність художніх та технічних засобів;
- обговорює з колективом виконавські результати;
- коригує постановку або готує її оновлені версії;
- формує досвід, що впливатиме на наступні творчі проекти.

На цьому етапі хореограф виступає аналітиком, дослідником і стратегом професійного розвитку колективу.

Отже, роль хореографа не обмежується створенням руху — це багатовимірна професійна діяльність, що включає творчі, режисерські, педагогічні, організаційні та комунікативні функції. На кожному етапі творчо-постановочного процесу хореограф формує художню якість твору, керує виконавцями й забезпечує синтез усіх складових сценічної дії.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧО-ПОСТАНОВОЧНОГО ПРОЦЕСУ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

2.1. Особливості організації творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі

Організація творчо-постановочного процесу у хореографічному колективі є комплексною системою, у якій поєднуються мистецькі, педагогічні, психологічні та управлінські аспекти. Ефективність цього процесу залежить від здатності хореографа забезпечити узгодженість творчої ідеї, виконавських можливостей колективу, матеріально-технічних умов і сценічних засобів.

Передумови успішної організації включають:

- визначення ресурсів колективу (вік, технічний рівень, кількісний склад, специфіка стилю);
- планування репетиційного часу, враховуючи навантаження учасників та цикл підготовки;
- чітку комунікацію між хореографом і танцівниками;
- координацію з технічними службами на ранніх етапах;
- стабільність творчого середовища, що сприяє довірі та творчій свободі [38, 255].

Організація творчо-постановочного процесу у хореографічному колективі справді є дуже комплексною системою. Це включає безліч аспектів, які взаємопов'язані між собою: від розробки концепції вистави або танцю, до фізичної підготовки та емоційного настрою учасників.

1. Розробка концепції: Спочатку потрібно визначити загальну ідею виступу або проекту. Це може бути конкретна тематика, стилістичне спрямування або емоційний посыл. Важливо, щоб всі елементи хореографії були органічно пов'язані з цією ідеєю.

2. Кастинг та підбір виконавців: На цьому етапі обираються танцівники, які найкраще підходять до концепції. Враховуються не лише

технічні здібності, але й здатність учасників передати емоції та взаємодіяти між собою на сцені.

3. Технічне і фізичне навчання: Час, який танцівники витрачають на тренування, має велике значення. Це не тільки розвиток техніки, але й вивчення того, як передати ідею через рухи. Важливо створити атмосферу для розвитку та вдосконалення.

4. Репетиції та постановка: Репетиції повинні проходити в кілька етапів. Спочатку — базова постановка хореографії, потім — удосконалення та корекція технічних моментів. Тут важливо приділяти увагу не лише точності рухів, а й взаємодії танцівників між собою та з музичним супроводом.

5. Робота над емоційною складовою: Танці — це не лише про техніку, але й про емоції. Танцівники повинні навчитися виражати почуття через рухи, що є важливим елементом створення глибокого художнього ефекту. Цей аспект можна тренувати через спеціальні техніки або психологічну підготовку.

6. Координація з іншими аспектами постановки: Наприклад, костюми, світло, музика — все це має гармонійно поєднуватися з танцем. Хореограф і режисер повинні працювати разом, щоб створити єдину візуальну та емоційну картину на сцені.

7. Психологічна підготовка колективу: Важливо підтримувати моральний дух колективу, особливо коли постають труднощі. Творчий процес може бути емоційно важким, тому важливо будувати командний дух і мотивацію [39, 45–54].

Організаційно хореограф виконує одночасно функції керівника, режисера, тренера, педагога і менеджера, поєднуючи творчу діяльність із плануванням і контролем. Організація творчо-постановочного процесу передбачає системний підхід, у якому хореограф керує всіма елементами підготовки постановки – від визначення ідейної концепції до узгодження технічних засобів. Такий комплексний характер діяльності забезпечує умови для якісного виконання та художньої цілісності постановки.

Ефективність постановочної роботи визначається психологічним кліматом у колективі. Для хореографа важливо:

- формувати атмосферу підтримки і взаємоповаги;
- уникати авторитарних методів тиску;
- здійснювати індивідуальний підхід;
- враховувати рівень втомлюваності, стресостійкість, мотивацію учасників;
- забезпечувати емоційну безпеку та умови для творчої самореалізації [33, 87].

Позитивний психологічний клімат сприяє відкритості танцюристів, підвищенню виконавської майстерності та якості постановки. Ефективність постановочної роботи значною мірою визначається психологічним кліматом у хореографічному колективі. Позитивна емоційна атмосфера сприяє формуванню довіри між хореографом і виконавцями, підвищенню мотивації та творчої активності учасників. Гармонійний психологічний клімат забезпечує впевненість танцюристів, зменшує рівень тривожності під час репетицій і дозволяє вільніше проявляти індивідуальність у творчих завданнях. У групі, де панує взаємоповага, підтримка й конструктивна комунікація, відбувається якісніше засвоєння хореографічного матеріалу, підвищується ансамблевість та синхронність виконання. Натомість напружена або конфліктна атмосфера знижує продуктивність репетицій, породжує емоційне виснаження, страх помилки та зменшує здатність до творчої імпровізації. Тому одним із ключових завдань хореографа-постановника є створення комфортного психологічного середовища, яке поєднує дисципліну, емоційну підтримку, довірливу комунікацію та індивідуальний підхід до кожного учасника. Психологічний клімат впливає на такі складові творчо-постановочного процесу:

- мотивацію виконавців, їхню готовність брати участь у складних завданнях та долати труднощі;
- ступінь творчої ініціативи, здатність пропонувати власні варіації рухів та імпровізаційні рішення;

- рівень комунікації в групі, взаємодію між солістами, ансамблем і постановником;
- ансамблевість та синхронність, які неможливі без узгоджених міжособистісних стосунків;
- емоційну стійкість, необхідну для підготовки до виступів, конкурсів чи прем'єрних показів.

У колективі, де панує довіра та доброзичливість, учасники відкрито сприймають критику, конструктивно реагують на зауваження та демонструють більшу відповідальність за спільний результат. Таке середовище полегшує процес навчання, сприяє швидшому засвоєнню хореографічного матеріалу та підвищує якість виконання.

Навпаки, несприятливий психологічний клімат — конфлікти, емоційна напруга, страх перед критикою або надмірно авторитарний стиль керівництва — гальмує творчий розвиток колективу. Танцюристи в таких умовах часто відчувають невпевненість, психологічну втому, втрачають мотивацію, що призводить до зниження якості постановочної роботи та погіршення сценічного результату.

Хореограф-постановник може цілеспрямовано впливати на психоемоційну атмосферу через використання таких педагогічних прийомів:

1. Партнерська комунікація – відкритий діалог, можливість висловлювати думки, обговорювати складні моменти постановки.
2. Підтримувальне оцінювання – заохочення, акцентування на досягненнях, коректні та конструктивні зауваження.
3. Індивідуальний підхід – врахування темпераменту, рівня підготовки та психоемоційного стану кожного учасника.
4. Створення спільної мотиваційної мети – чітке формулювання творчого завдання, спільне планування репетицій та обговорення результатів.
5. Емоційна розрядка – вправи на релаксацію, імпровізаційні паузи, ігрові або творчі елементи під час складних репетицій.

6. Командні творчі практики – тренінги взаємної підтримки, робота в парах та малих групах, спільні поза репетиційні активності [10. 44–45].

Таким чином, формування позитивного психологічного клімату є не лише умовою ефективної взаємодії учасників колективу, але й важливим фактором художнього успіху постановки. Психологічна безпека, доброзичлива атмосфера та професійно-педагогічна компетентність хореографа забезпечують максимальну реалізацію творчого потенціалу танцюристів і сприяють стабільному розвитку хореографічного колективу.

До основних критеріїв оцінки ефективності творчо-постановочного процесу мистецтвознавці відносять:

- художню цілісність та оригінальність постановки;
- технічну та емоційну якість виконання;
- ансамблевість;
- відповідність лексики й задуму віковим можливостям виконавців;
- готовність колективу до сценічного виступу;
- позитивний психологічний клімат у процесі підготовки.

Комплексний аналіз дозволяє визначити успішність реалізованої методики та окреслити напрями подальшого вдосконалення. Оцінка ефективності творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі є важливою складовою педагогічної та мистецької діяльності, оскільки вона дозволяє визначити якість створеної постановки, рівень професійного розвитку виконавців та результативність застосованих методичних підходів [4, 25].

Критерії оцінювання охоплюють як художні, так і технічні, організаційні та психологічні показники, що разом формують комплексне уявлення про ступінь досягнення творчих завдань.

1. Художня цілісність постановки.

Одним з основних критеріїв є відповідність усіх елементів постановки — музики, хореографічної лексики, сценографії, костюмів — єдиному художньому задуму. Важливо, щоб постановка мала логічну драматургію, образну завершеність, виразну пластичну мову та емоційну насиченість.

2. Оригінальність та новизна хореографічного рішення

Ефективність творчої роботи визначається ступенем інноваційності застосованих композиційних, пластичних і режисерських прийомів. Високий рівень творчості проявляється у нестандартних образних рішеннях, нових варіаціях рухової лексики, цікавих мізансценах та унікальному стильовому оформленні.

3. Технічний рівень виконання

До технічних критеріїв належать:

- володіння танцювальною технікою відповідно до стилю;
- чистота та чіткість рухів;
- дотримання темпоритму;
- синхронність у групових епізодах;
- рівень фізичної підготовки виконавців.

Технічна якість є важливою показовою частиною результативності постановочної роботи хореографа.

4. Ансамблевість та взаємодія виконавців

Ансамблевість відображає здатність учасників працювати як єдиний організм.

До цього критерію належать:

- злагодженість групових дій,
- взаємна координація,
- партнерська взаємодія,
- органічність переходів між композиційними частинами.

Високий рівень ансамблевості підтверджує ефективність педагогічної, комунікативної та психологічної роботи в колективі.

5. Акторська виразність та емоційне наповнення

Показником якості є здатність виконавців передавати образ, емоційний стан, сюжетну лінію та характер персонажів. Важливими є пластична виразність, міміка, жест, емоційна відкритість та відповідність змісту постановки.

6. Відповідність лексики віковим та технічним можливостям учасників

Постановка має відповідати фізичній підготовці, віку та психофізіологічним особливостям танцюристів. Ефективність процесу проявляється у гармонійному поєднанні складності лексики та можливостей виконавців, що забезпечує безпечність, комфортність і високу якість виконання.

7. Психологічний клімат у процесі роботи

Позитивний психологічний стан учасників, наявність мотивації, відсутність стресу, страху чи надмірної напруги — важливий індикатор правильно організованого постановочного процесу. Емоційно комфортне середовище сприяє результативній роботі, кращому засвоєнню матеріалу та активному творчому залученню.

8. Організаційна чіткість та продуктивність репетицій

Ефективність визначається також:

- раціональним плануванням репетицій,
- оптимальним розподілом часу,
- системністю навчальних і творчих завдань,
- своєчасною корекцією помилок.

Організаційні аспекти безпосередньо впливають на завершеність і якість постановки.

9. Готовність постановки до сценічної реалізації

Підсумковим критерієм є готовність хореографічного твору до публічного показу. Це включає:

- сценічну зібраність колективу,
- відповідність світлового, звукового та костюмного оформлення художньому задуму,
- стабільність виконання у генеральних репетиціях.

Цей критерій демонструє, наскільки результативними були всі етапи творчо-постановочного процесу.

Таблиця 1. Критерії оцінки ефективності творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі

Критерій	Змістове наповнення	Показники оцінювання
Художня цілісність постановки	Узгодженість рухової лексики, музики, сценографії та образної концепції	Логічність драматургії, завершеність образу, стилістична єдність
Оригінальність хореографічного рішення	Творчі та інноваційні аспекти постановки	Новизна рухів, нестандартні композиційні рішення, авторська індивідуальність
Технічний рівень виконання	Виконавська майстерність танцюристів	Чистота техніки, синхронність, темпоритм, фізична підготовка
Ансамблевість та взаємодія	Узгодженість дій учасників	Єдність групи, точність мізансцен, партнерська взаємодія
Акторська й емоційна виразність	Здатність передавати образ, емоції, характер	Міміка, жест, пластична драматургія, емоційне наповнення
Відповідність лексики можливостям учасників	Врахування віку, фізичного навантаження й підготовки	Адекватність складності рухів, безпечність, комфортність виконання
Психологічний клімат під час роботи	Емоційний стан колективу та взаємини	Мотивація, відсутність конфліктів, творча активність, відчуття безпеки
Організаційна ефективність репетицій	Планування і структура постановочного процесу	Раціональний розподіл часу, системність, дисципліна, продуктивність
Готовність до сценічного показу	Комплексна завершеність постановки	Стабільність виконання, якість світлового/звукового супроводу, відповідність задуму

Організація творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі є багаторівневою системою, що охоплює аналітичну, творчу, технічну та сценічну роботу. Від методичної грамотності хореографа, правильного вибору педагогічних та творчих методів, а також від ефективної взаємодії з виконавцями залежить художня цінність та якість кінцевого результату. Комплексний підхід до постановочної діяльності забезпечує розвиток технічних, артистичних і творчих здібностей танцюристів, сприяє формуванню самобутнього репертуару та підвищує професійний рівень колективу.

Комплексний підхід до постановочної діяльності забезпечує розвиток технічних, артистичних і творчих здібностей танцюристів, створюючи умови для гармонійного формування професійної майстерності та сценічної культури

виконавців. Завдяки поєднанню методично вивіреного навчання, творчого пошуку, психологічної підтримки та різноманітних форм організації репетиційної роботи, учасники хореографічного колективу отримують можливість удосконалювати рухові навички, розкривати індивідуальну пластичність, розвивати емоційно-образне мислення та формувати сценічну впевненість.

Такий підхід сприяє не лише успішному створенню художньо повноцінних постановок, але й формує цілісну систему творчої взаємодії між хореографом-постановником і виконавцями, що, у свою чергу, визначає високий рівень результативності хореографічної діяльності колективу.

2.2. Педагогічні методи і технології у постановочній роботі

Педагогічні методи і технології у постановочній роботі є важливою складовою процесу розвитку хореографічного колективу. Вони дозволяють не тільки ефективно передавати технічні навички, але й формувати творчу атмосферу, де учасники можуть розвивати свої можливості, вдосконалювати танцювальну майстерність і навчатися втілювати свої ідеї на сцені.

Науковці визначають основні педагогічні методи та технології в постановочній роботі [33; 39]:

1. Метод покрокового викладання ґрунтується на поетапному вивченні складних танцювальних елементів чи цілого танцю. Викладач розбиває складні рухи або фігури на простіші частини і тренує кожну з них окремо, поступово додаючи нові елементи, поки танцівники не засвоять весь номер.

Метод передбачає розбиття складного руху, зв'язки чи композиції на окремі елементи, які вивчаються поступово. Кожен етап опановується повністю перед тим, як група переходить до наступного. Такий підхід подібний до «будування» танцю: спочатку фундамент, потім деталі, завершальні штрихи та інтеграція.

Етапи покрокового викладання:

1. Ознайомлення з матеріалом. Педагог коротко демонструє або пояснює загальний задум танцю/фрагмента: стиль рухів, характер, темп і музичний ритм, емоційний посил. Це створює «карту» для танцівників, розуміння фінальної мети.

2. Розбиття матеріалу на частини. Хореограф ділить номер на логічні блоки:

- окремі рухи
- короткі фрази
- комбінації по 4–8 рахунків

Це дозволяє сфокусувати увагу на деталях кожної мікроструктури.

3. Повільне вивчення кожного елемента. Кожен рух: пояснюється, демонструється у повільному темпі, розбирається за технічними нюансами (позиції, дихання, зміщення ваги, пластика рук, робота корпусу). Тільки після того, як учасники відтворюють рух коректно, темп поступово збільшується. Розбір без поспіху означає, що кожен рух, позиція чи комбінація розбираються дуже детально і виконуються у повільному темпі, значно нижчому за той, який передбачено музикою. Головна мета — не швидкість, а точність, розуміння і контроль [3, 74].

Відбувається формування правильних моторних навичок. Коли рух відпрацьовується повільно, мозок і тіло краще запам'ятовують його структуру. Уникаються неправильні автоматичні звички, які важко виправити пізніше. Приходить розуміння механіки руху. Повільний темп дозволяє відчуті зміщення ваги, проконтролювати роботу корпусу, відчуті напрямки та амплітуду руху, усвідомити, як рух починається і чим завершується. Посилюється увага до дрібних деталей. Наприклад, педагог може акцентувати увагу на положенні стопи, лінії рук, стабільності корпусу, точності ротації, виразності голови, погляду, рук. У швидкому темпі багато помилок не помітні, а тут їх легко виправити. Це забезпечить безпеку та профілактику травм виконавців. Чітке повільне вивчення допомагає уникнути неправильних

навантажень, розтягнень і перевантаження суглобів. Створюється стабільний фундамент, оскільки лише після того, як рух освоєно повільно й технічно правильно, танцівник може виконувати його легко, чисто і красиво у швидкому темпі.

Як проходить повільне вивчення елемента на практиці?

1. Пояснення та демонстрація. Педагог показує рух або комбінацію у правильній техніці, пояснює акценти, початок і завершення.

2. Виконання у надповільному темпі. Танцівники повторюють за педагогом, іноді темп знижується до 40–50% від нормального.

3. Розбір руху по фазах. Наприклад:

- початкова позиція (виставлення стоп, підготовка корпусу),
- основна фаза (рух стегон/корпусу/рук),
- завершення (фіксація, баланс).

Педагог акцентує увагу на технічних моментах, здійснюючи корекцію: «вище ліктя», «вага на опорній нозі», «втягнути лінію», «м'який перехід». Танцівники повторюють рух багаторазово, поки він не стане якісним і впевненим. Потім поступове прискорення [12]:

повільний → середній → близький до реального → музичний.

Коли рухи окремо засвоєні, педагог з'єднує їх у фрази, тренує переходи, працює над точністю і рівномірністю виконання всією групою. Після засвоєння основи додаються руки, міміка, робота корпусу, вводяться партнери, зміни побудов, переміщення сценічним простором. Це перехід від «техніки» до «художнього образу».

І на завершення – інтеграція у цілісний танець: педагог зв'язує всі блоки у повноцінний номер, проводиться чистка, корекція техніки, синхронізація, робота над емоційною виразністю. Переваги: дозволяє глибше розуміти техніку та послідовність рухів, знижує ризик помилок.

Техніка: спочатку дається базова позиція або рух, потім додаються варіації.

2. Метод наочного показу передбачає демонстрацію танцювальних елементів або всієї композиції, що дозволяє учасникам безпосередньо побачити, як повинні виглядати ті чи інші рухи чи комбінації. Це може бути корисно для роз'яснення стилістичних особливостей або технічних нюансів.

Переваги: створює візуальний образ і допомагає краще засвоїти танець.

Техніка: викладач демонструє правильне виконання, а потім спільно з учасниками розбирає кожен момент.

3. Метод перевірки та корекції передбачає активну участь педагогів у процесі постійного моніторингу і корекції виконання рухів танцівниками. Він включає в себе регулярну перевірку правильності виконання техніки та постановки елементів, після чого викладач надає конкретні рекомендації для покращення. Переваги: забезпечує точність виконання та професіоналізм [12, 65–68].

Техніка: періодичне коригування і коментарі під час репетицій.

4. Метод гри та творчого підходу особливо важливий у роботі з молодшими танцівниками або в процесі імпровізації. Педагог пропонує танцівникам використовувати гру рухами, створюючи нові варіації або інтерпретації вже заданих елементів. Це дозволяє розвивати індивідуальність учасників і їхню здатність самовиражатися [11, 45].

Переваги: розвиває креативність, дозволяє танцівникам відчувати свободу в вираженні своїх емоцій.

Техніка: експериментування з рухами, зміна темпу чи напрямку, відпрацювання інтерпретацій.

5. Метод роботи через емоції допомагає танцівникам не лише технічно відпрацювати рухи, а й навчитися передавати через танець певні емоційні стани або переживання. Педагог може використовувати різні техніки психологічної підготовки, щоб допомогти учасникам відчувати емоції, які повинні бути виражені через рухи. Переваги: дозволяє досягти глибини виразності на сцені, що робить виступи емоційно насиченими.

Техніка: робота з емоційними асоціаціями, спеціальні вправи для розвитку емоційної чутливості.

6. Метод спільної роботи та групової взаємодії передбачає активну взаємодію між учасниками групи, де кожен танцівник розвиває навички командної роботи, вчиться підтримувати один одного на сцені, працювати в синхронії. Метод спільної роботи та групової взаємодії ґрунтується на тому, що танцівники не просто виконують рухи поруч один з одним, а взаємодіють, реагують і працюють як єдиний організм[13, 78].

Основна ідея — сформувати ансамблевність, тобто узгодженість дій кожного з учасників заради цілісного художнього результату. Завдання методу — формування навичок синхронності. Танцівники вчаться виконувати рухи однаково за темпом, амплітудою, рівнем, акцентами, динамікою. У процесі використання цього методу розвивається взаємодія та партнерство, що особливо важливо у дуетних постановках, підтримках, контактній імпровізації, масових сценах. Тому у колективі формується розуміння просторових побудов. Учасники вчаться тримати рівні, витримувати відстань, реагувати на зміну позицій, працювати у різних формах (лінії, кола, діагоналі).

Як результат — відчуття колективного ритму та енергетики: танцівники мають відчувати не лише музику, а й колектив — коли підтримати динаміку, коли «приглушити» рух, як передати емоцію в ансамблі.

Виокремимо принципи реалізації методу роботи в парах і малих групах, який надає можливість відчути партнера, навчитися підлаштовуватися під його темп та амплітуду, реагувати на зміни, підтримувати контакт (візуальний, енергетичний, фізичний) [11, 45]. Метод взаємного віддзеркалення («mirror method») — один танцівник задає рухи, інший повторює ніби у дзеркалі. Розвивається в учасників хореографічного колективу концентрація, спостережливість, пластичне мислення, здатність синхронізуватися. Звідси — групові імпровізації: група рухається як один організм, реагуючи на зміни лідера або музики. Як результат — сформоване ансамблеве дихання, відчуття спільної хвилі.

Принцип колективного вирішення творчих задач. Наприклад: створити разом короткий етюд, імпровізувати у заданій темі, знайти групове пластичне рішення. Розвиває творчість і взаємодовіру серед учасників колективу.. При відпрацюванні побудов та переходів група вчиться рівно рухатися у просторі, переключатися між формаціями, зберігати дисципліну і чіткість.

Переваги цього методу у тому, що він формує справжню ансамблевість; розвиває командний дух, довіру й відповідальність; покращує сценічну культуру й взаємодію; допомагає уникати «розривів» у масових постановках; підсилює виразність танцю за рахунок спільної енергетики; підходить для всіх вікових груп — від дітей до професійних ансамблів [13, 65]. Наведемо приклади вправ.

«Хвиля» — передача руху від одного танцівника до іншого.

«Спільний подих» — одночасне виконання дихальних та пластичних вправ.

«Рухайся за лідером» — танцівники рухаються за обраним лідером із повною синхронністю.

«Колективна імпровізація» — група створює імпровізовану композицію без попередніх домовленостей.

Переваги цього методу – покращення колективної взаємодії, створення відчуття спільної мети.

Техніка: тренування в парах або малих групах для синхронізації рухів, робота над взаємодією під час сценічного виступу.

7. Метод розв'язання творчих завдань включає постановку конкретних завдань, які стимулюють танцівників до пошуку нових рішень або до вирішення конкретних хореографічних проблем (наприклад, як створити певний образ через рухи або як покращити техніку виконання). Метод розв'язання творчих завдань у хореографічному колективі є ефективним інструментом розвитку творчого мислення, артистичності та індивідуальної інтерпретації рухового матеріалу. Його сутність полягає у створенні педагогом-постановником таких умов, за яких танцюристи самостійно шукають способи

виконання поставлених художніх, ритмічних або композиційних завдань, комбінують рухи та експериментують із пластикою тіла. Цей метод базується на активному залученні учасників до творчого процесу, що сприяє формуванню їхньої здатності до нестандартного мислення, підвищує рівень внутрішньої мотивації та розширює арсенал рухових засобів. У процесі використання методу педагог не нав'язує готових рішень, а спрямовує танцюристів шляхом постановки чітких, проте відкритих завдань, які допускають різні інтерпретації [12, 45–49].

Дослідники визначили такі основні типи творчих завдань, які використовує хореограф у діяльності [4, 25–26]:

1. **Рухові завдання:** створення власних варіантів рухів, трансформація запропонованої лексики (зміна рівня, напрямку, динаміки, форми).
2. **Композиційні завдання:** побудова мізансцен, зміна просторових рішень, пошук нових форм групування.
3. **Емоційно-образні завдання:** передача настрою, характеру чи образу через рух, міміку, жест.
4. **Ритміко-динамічні завдання:** варіювання темпу, акцентів, пульсації рухів.
5. **Партнерські завдання:** створення взаємодії у дуетах чи групах, колективні імпровізації.

Вони виокремлюють етапи застосування методу:

1. **Постановка творчого завдання.**
Хореограф формулює завдання так, щоб воно не мало одного правильного рішення, але мало чітку мету — знайти рух, образ чи композиційний варіант.
2. **Пошуково-експериментальний етап**
Танцюристи самостійно або в групах шукають рішення: імпровізують, комбінують рухи, пробують нові стилістичні підходи.
3. **Аналіз і відбір результатів**
Педагог разом із учасниками аналізує запропоновані варіанти, обговорює сильні й слабкі сторони, обирає найбільш вдале рішення для композиції.

4. Творча інтеграція в постановку

Відібрані елементи включаються до загальної структури танцю, адаптуються до стилю, музики та сценічного задуму.

Переваги методу:

- стимулює творчу ініціативу та самовираження;
- розвиває уяву, емоційно-образне мислення та пластичну імпровізацію;
- формує навички самостійного художнього пошуку;
- підвищує мотивацію та інтерес до постановочної роботи;
- сприяє створенню унікального, а не шаблонного хореографічного продукту.

Отож, метод розв'язання творчих завдань дозволяє хореографу поєднувати авторський задум із індивідуальними можливостями та креативністю учасників. Він сприяє розвитку їхньої пластичної свободи, сценічної виразності й здатності до художніх рішень, що робить постановку більш глибокою, живою та унікальною.

8. Метод інтеграції музики та руху полягає у гармонійному поєднанні рухів з музичним супроводом. Педагог може працювати над тим, щоб танцівники не тільки виконували танець згідно з ритмом, але й відчували музику, інтерпретували її через власні рухи.

Переваги: дозволяє досягти глибокої синхронізації з музичним матеріалом, створює виразність і ритмічність. Техніка: часте прослуховування музики, робота з ритмічними акцентами, імпровізація на основі музичних тем.

9. Метод самоконтролю та рефлексії передбачає, що учасники самостійно оцінюють свої виступи або навчання. Педагог може попросити танцівників оцінити свої помилки та досягнення, провести самоаналіз, щоб зрозуміти, що ще треба покращити. Переваги: розвиває здатність до самоконтролю, критичного мислення та самоаналізу.

Техніка: рефлексивні заняття, аналіз власних помилок і успіхів.

На думку Б. Забрєдовського, у хореографічній практиці використовуються також словесні методи (інструктаж, пояснення, образні порівняння, словесна

імпровізація), наочні методи (показ рухів, відеодемонстрації, використання дзеркал), практичні методи (тренувальні вправи, елементне розучування, творчі завдання), інноваційні технології (відеоаналіз рухів, хореографічні програми 3D-візуалізації, музично-ритмічні тренажери), творчі методи (групова та індивідуальна імпровізація, варіаційні проби, лабораторні репетиції). Поєднання цих методів дозволяє зробити процес багатограним, мотивуючим і результативним [11, 57–64].

Творчо-постановочний процес має певні особливості, але значно відрізняється залежно від віку учасників. У науковій літературі зазначено:

Діти молодшого віку. Переважають ігрові методи. Лексика має бути доступною, з яскравим образним змістом. Важливо чергувати активні й спокійні завдання, уникати перевантаження.

Підлітки. Можна ускладнювати технічні елементи, більше працювати над координацією, ансамблем. Ефективні методи – імпровізація, вправи на емоційну виразність, сюжетні постановки.

Молодь і дорослі. Застосовується професійно орієнтована техніка. Можлива робота в різних стилях – від класичного танцю до сучасної хореографії. Велика увага приділяється акторському розвитку та драматургії.

Кожен із перелічених нами методів займає важливе місце в постановочному процесі і використовуються вони залежно від цілей, рівня учасників і специфіки конкретної постановки. Для досягнення максимального результату педагог повинен адаптувати методи до потреб колективу, створюючи таким чином середовище для творчого розвитку та досягнення високих хореографічних результатів.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОСТАНОВКИ ТАНЦЮ «Ой не шуми, Калинонька»

3.1. Загальна характеристика постановки

Дійство розгортається на українському сільському подвір'ї, оточеному кущами калини. На передньому плані ростуть густі кущі калини з яскраво-червоними кетягами, що майже світяться у сонячних променях. Калина тут не просто рослина — вона символ дівочої краси, роду, родинного тепла та незламності українського духу. Її гілки м'яко колишуться на вітрі, шепочучи таємниці природи, створюючи відчуття затишку й магії.

Козаки повільно розташовуються на подвір'ї. Вони присідають, спираються на кущі калини, немов шукаючи спокій і опору. Їхні рухи невимушені, постаті розслаблені: хтось спирається на коліно, хтось підкладає руку під голову. Червоні кетяги калини неначе обіймають їх плечі, даруючи тепло й захист.

Мелодія музики повільно стихає, перетворюючись на легку, майже казкову мелодію. Тиша огортає подвір'я, створюючи відчуття, що час призупинився. Козаки засинають. І тут, серед червоних кетягів, на сцені з'являється чарівна шкатулка. Вона невелика, прикрашена витонченим різьбленням і сяє м'яким внутрішнім світлом. Шкатулка повільно відкривається, і з неї наче пробуджуються магичні істоти — дівчата-калиноньки. Вони виходять із шкатулки плавно і граційно, ніби танцюючи вже ще до того, як ступили на землю. Їхні рухи легкі, повітряні, кожен жест — як пелюстка, що розкривається на сонці. Дівчата виходячи зі шкатулки утворюють лінію, і починають танець — символічне розквітання калини, народження життя і краси.

Мелодія музики стає більш чуттєвою, ніжною і піднесеною. Дівчата кружляють між кущами, легко й граційно танцюючи. Їхні рухи плавні й невимушені, немов саме сновидіння наповнює їхньою свободою й легкістю.

Раптом сон починає поступово зникати, немов ранковий туман. Дівчата виконують останній фінальний жест, загубивши сон, і чарівна шкатулка знову

замикається, залишаючи після себе лише легке відчуття дива і спогад про магію.

Козаки прокидаються. Вони відкривають очі й дивляться на подвір'я — все ще тихе, але тепер сповнене відгомонам сну. На землі перед ними лежить щось дивне, що немов втілило магію сну в реальний світ. Вони здивовано обмінюються поглядами, намагаючись зрозуміти, звідки це взялося. Подвір'я знову занурюється у буденну тишу, а серця героїв палають тихим вогнем тепла, наповнені ніжністю, чарами й магією калини.

Умовні позначення:

▽ - хлопець,

○ - дівчина.

Виконавці: 4 хлопці і 16 дівчат.

Чоловічий костюм: вишита сорочка, червоні шаровари, пояс, свитка, козацька шапка, червоні чоботи.

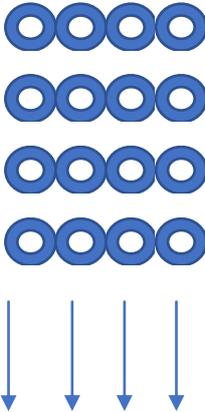
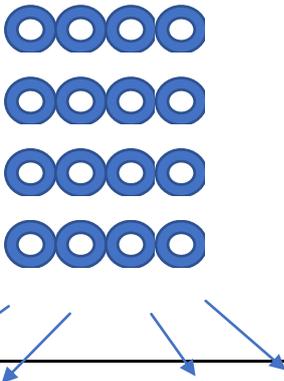
Жіночий костюм: біла сорочка і довга біла спідниця, червоний пояс, червоне намисто, на ногах червоні мешти, на голові стрічка.

Музичне оформлення: музика Ігоря Шамо

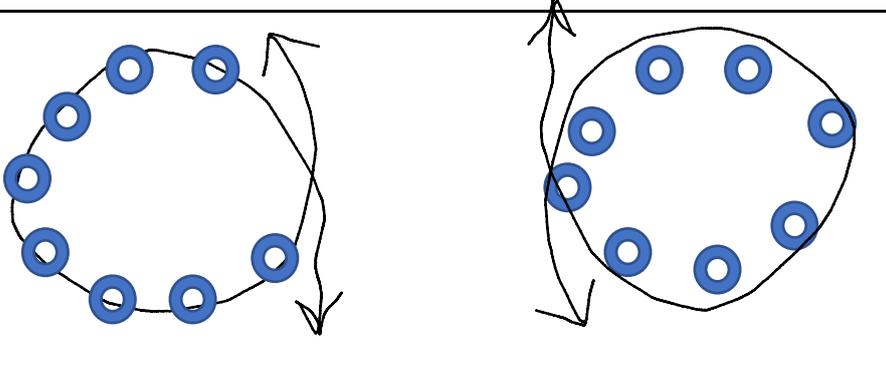
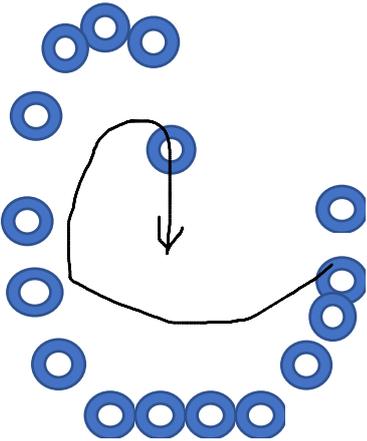
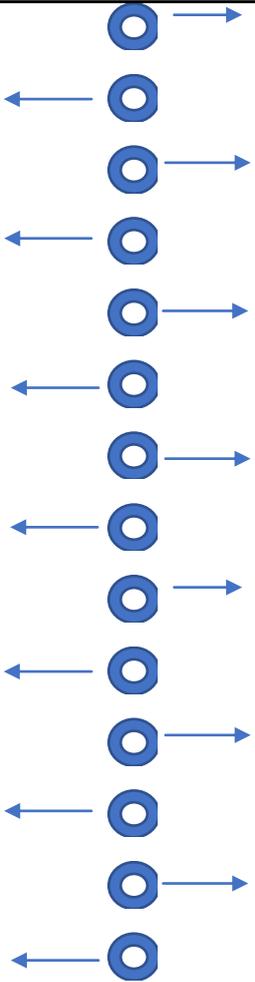
Музичний розмір: 4/4.

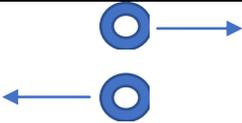
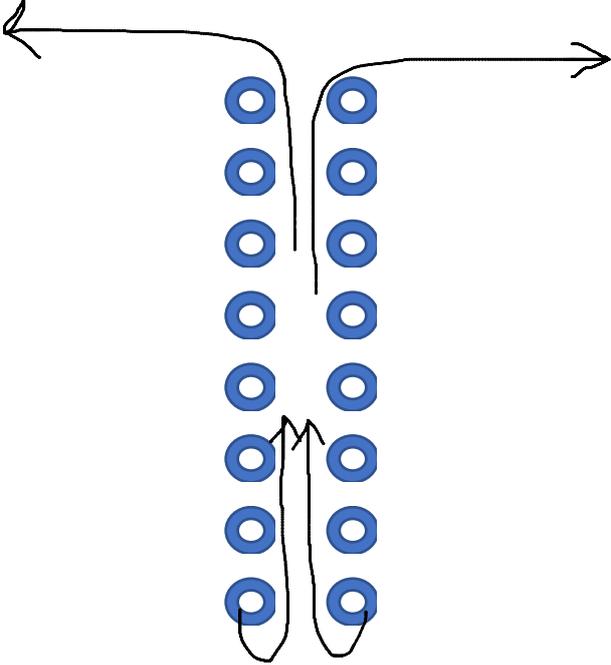
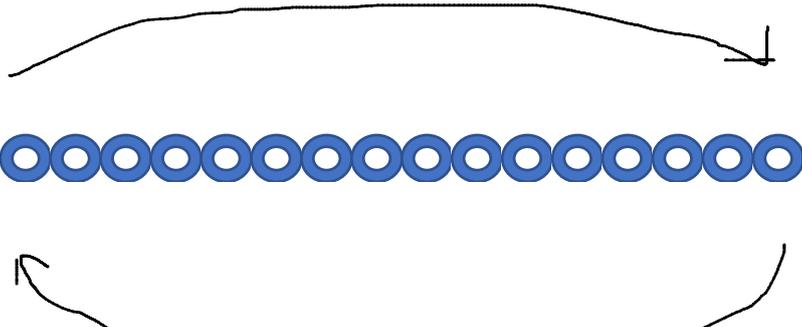
3.2. Опис малюнків, фігур, композицій

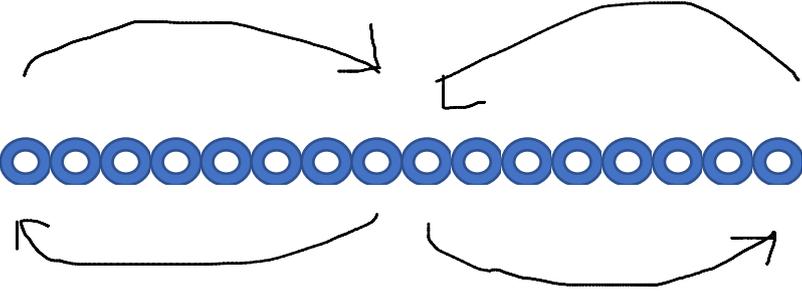
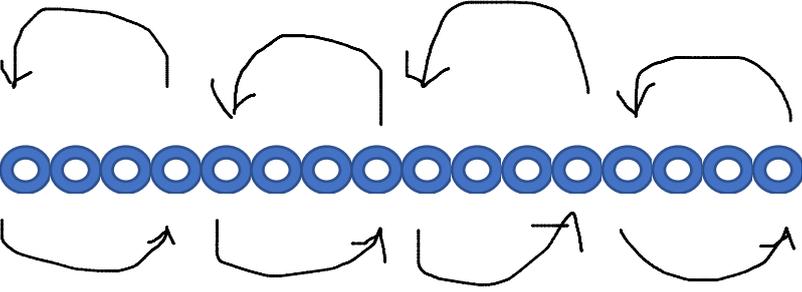
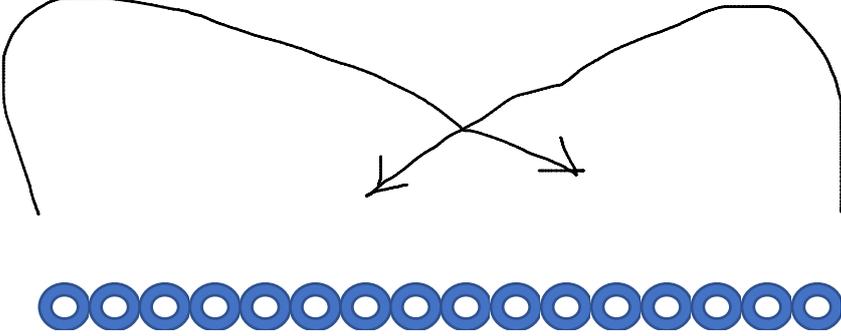
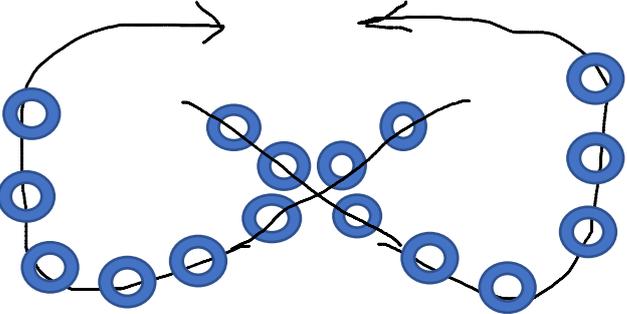
№	Малюнок танцю	Такти	Опис малюнку
1		1-16	<p>1-2 т – з куліс простими кроками виходять хлопці</p> <p>3-14 т – хлопці в довільному порядку</p>

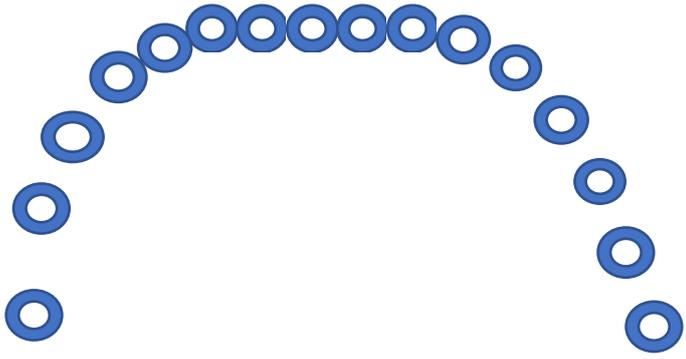
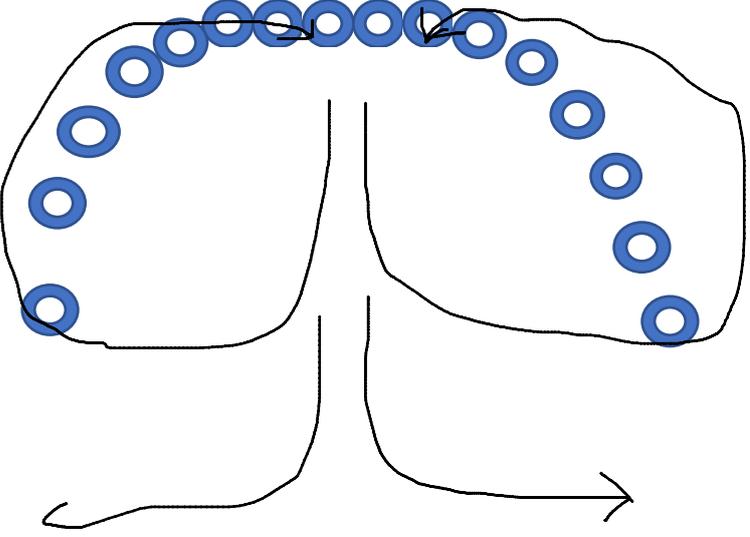
			<p>рухаються по сцені</p> <p>15-16 – розходяться по двоє на антураж під ліву та праву кулісу і сідають під реквізит «кущі калини»</p>
2		17-28	<p>17-24 т – дівчата стоять в чотирьох лініях, по чотири дівчини в кожній.</p> <p>25-28 т – починає рух перша лінія простим кроком вперед, на кожних наступних 4 такти вступає наступна лінія.</p>
3		29-40	<p>29-40 т – продовжують рухатись припаданням по двоє дівчат з кожної лінії у праву та ліву сторону, утворюючи</p>

			одну загальну лінію зі всіх дівчат.
4		41-54	41-54 т – половина дівчат утворює два кола простим кроком, а інша половина дві діагоналі, рухаючись припаданням.
5		55-68	55-68 т – дівчата з діагоналей заходять по одній дівчині у два вже утворених кола і рухаються всі разом простим кроком.

6		69-76	69-76 т – дівчата утворюють з двох кіл одне, роблять повороти припаданнями.
7		77 - 104	77 – 104 т - Дівчата упаданнями рухаються по колу, в кінці одна дівчина заводить на одну колону.
8		105-110	105-110 т – дівчата з одної колони діляться на дві, рухаються на місці припаданням, змінюючи руки

			
9		111-126	111-126 т – дівчата з двох колон роблять «арку» і кожна пара, нахилиючись, проходить назад, утворюючи одну загальну лінію з дівчат.
10		127-158	127-158 т – дівчата роблять поворот всією лінією простим кроком

11		159-174	159-174 т – одна загальна лінія дівчат ділиться на дві і роблять поворот одна від одної простим кроком
12		175-180	175-180 т – лінія тепер ділиться на 4, і робить поворот простим кроком
13		181-202	181-202 т – загальна лінія дівчат припаданням рухається в бік правої та лівої куліси, утворюючи дві діагоналі на йдуть чосом простим кроком.
14		203-218	203-218 т – дівчата з діагоналей заходять на півколо і рухаються змієюю по півколу

15		219-232	219-232 т – дівчата виконують припадання на місці на півколі зі зміною рук
16		233-256	233-254 т – дівчата з півкола заводять на два кола і рухаються по колу простим кроком 255-256 т – дівчата заводять у праву та ліву куліси, останні дві дівчини відстають і впускають реквізит «сон»
17		257-289	257-289 т – хлопці встають, довільно рухаються, беруть реквізит «сон» та вішають на «кущі калини», після чого заходять в куліси

Комбінація №1

1–8 такти – дівчата стоять у 4 лініях.

9–12 такти – перша лінія рухається вперед простим кроком.

13–16 такти – друга лінія робить те саме.

17–28 такти – пари з ліній виходять припаданням у боки та формують одну спільну лінію.

Комбінація №2

1–14 такти – половина дівчат утворює два кола простим кроком.

15–28 такти – інша половина формує дві діагоналі припаданням.

29–40 такти – дівчата з діагоналей по одній заходять у кола, утворюється рух усіх разом.

Комбінація №3

1–8 такти – з двох кіл створюється одне.

9–16 такти – повороти припаданням.

17–44 такти – рух упаданням по колу.

45–48 такти – одна дівчина виводить групу в колону.

Комбінація №4

1–32 такти – поворот усієї лінії простим кроком.

33–48 такти – поділ на дві та поворот одна від одної простим кроком.

49–54 такти – поділ на чотири та поворот простим кроком.

Комбінація №5

1–20 такти – лінія рухається припаданням праворуч і ліворуч, формуються дві діагоналі, перехід у чос.

21–36 такти – діагоналі заходять на півколо і рухаються змійкою простим кроком.

37–50 такти – припадання на місці зі зміною рук.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження було визначено теоретичні та практичні засади організації творчо-постановочного процесу в хореографічному колективі, проаналізовано особливості педагогічних методів, технологій та психолого-педагогічних умов, що забезпечують його ефективність. На основі опрацьованих джерел і практичного аналізу сформульовано такі висновки:

1. Творчо-постановочний процес є важливою частиною хореографічної діяльності, що поєднує мистецький, педагогічний та організаційний аспекти. Його результативність визначається методичною продуманістю етапів, компетентністю хореографа-постановника та здатністю колективу до спільної творчої взаємодії. Хореограф-постановник виступає центральною фігурою процесу, виконуючи функції художнього керівника, педагога, організатора та психолога. Його професійна діяльність охоплює створення композиційного задуму, розробку лексичного матеріалу, керівництво репетиційним процесом та формування творчої атмосфери у колективі.

2. Комплексний підхід до організації постановочної діяльності, що поєднує технічну підготовку, художнє осмислення, психологічну підтримку та інноваційні технології, забезпечує високий рівень професійного зростання танцюристів і покращує якість створених хореографічних творів. Позитивне емоційне середовище, побудоване на довірі, взаємоповазі та підтримці, сприяє активній участі танцюристів, підвищує їхню мотивацію та створює умови для повноцінної творчої реалізації.

3. Творчо-постановочний процес у хореографічному колективі є багатогранним, динамічним і гнучким явищем, яке потребує високого рівня професійності та творчого мислення від постановника й активної участі танцюристів. Результатом правильно організованого процесу є не лише якісна хореографічна постановка, але й розвиток ансамблевої культури, артистичності та творчого потенціалу учасників. Його ефективність залежить від чіткого

планування, послідовності етапів, застосування різноманітних методів і технологій, а також від компетентності хореографа-постановника.

4. Аналіз показав, що педагогічні методи, зокрема імпровізація, метод розв'язання творчих завдань, наочні та практичні прийоми, відіграють важливу роль у розвитку технічних, художніх та творчих здібностей танцюристів. Їх гармонійне поєднання забезпечує різнобічний розвиток виконавців та сприяє формуванню авторської унікальності хореографічних постановок.

Отже, організована постановочна діяльність забезпечує гармонійний розвиток технічних, артистичних та творчих здібностей танцюристів, сприяє формуванню високого рівня сценічної культури, розвитку ансамблевої взаємодії та стабільності психологічного клімату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами. Київ: Музична Україна, 2001. 204 с.
2. Білоусенко І. Творчі аспекти діяльності педагога-хореографа. *Тенденції розвитку сучасної хореографії* : матеріали II Міжнародного науково-практичного семінару, м. Луганськ, 27–28 листопада 2010 р. Луганськ : Видавництво ЛДІМК, 2010. 144 с.
3. Благова Т. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 50. С. 72–76.
URL : <https://files.core.ac.uk/download/pdf/12084238.pdf>
4. Благова Т. Формування професійних компетентностей балетмейстера-педагога у структурі вищої хореографічної освіти: теоретичний аспект. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3 (94). С. 21–26.
5. Бугаєць Н., Волчукова В., Пінчук М. Методика роботи з хореографічним колективом : навчальний посібник. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2009. С. 183–216 .
6. Бурля О. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання: дис. канд. пед. наук: 13.00.06. Київ, 2004. 164 с.
7. Годовський В., Арабська В. Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом: методичні рекомендації, лекції, навчальна програма. Рівне: РДГУ, 2006. 76 с.
8. Голдрич О. Методика роботи з хореографічним колективом. Львів : Сполом, 2007. 95 с.
9. Гоцалюк А. Хореографія як засіб вираження поліжанрових художніх форм. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*. 2019. № 2. С. 181–185.

10. Гусаченко Л. Підготовка студентів-хореографів до роботи з танцювальними колективами. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 2. С. 42–45.
11. Забрєдовський С. Методика роботи з хореографічним колективом: навч. посіб. Київ: НАКККіМ, 2011. 188 с.
12. Зайцев Є, Колесниченко Ю. Основи народно-сценічного танцю: Навч. посібн. для вищ. навч. закл. культ. і мист. I-IV рівнів акредитації. Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. 416 с.
13. Енська О., Максименко А., Ткаченко І. Композиція танцю та мистецтво балетмейстера. Суми : ФОРМ Цьома С.П., 2020. 157 с.
14. Касьянова О. Підготовка режисера-хореографа в реаліях сьогодення. *Київське музикознавство*. С. 54–60. URL : <http://glierinstitute.org/ukr/digests/048/8.pdf>
15. Козачук О., Косаковська Л. Підготовка сучасного педагога-хореографа: теоретичні аспекти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 3 (117). С. 219–226.
16. Колногузенко Б. Методика роботи з хореографічним колективом. Ч.1 Хореографічна робота з дітьми : навч. посібник. Харків: ХДАК, 2005, 153 с.
17. Літовченко О. Художній образ як синтез компонентів хореографічної вистави. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 38, том 2. С.41–45. URL : https://www.apfn-journal.in.ua/archive/38_2021/part_2/9.pdf
18. Методика роботи з хореографічним колективом: підручник / С. Шалапа, Н. Корисько. Ч. 1. Київ: НАКККіМ, 2015. 220 с.
19. Методика роботи з хореографічним колективом підручник / С. Шалапа, Н. Корисько. Ч. 2. Київ : НАКККіМ, 2015. 252 с.
20. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірн. наук. праць / за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир: ФОРМ Левковець Н.М., 2018. 154 с.
21. Кривохижа А. Гармонія танцю: навч.-метод. посібн. для студентів пед. навч. закладів. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Вінниченка, 2005. 324 с.

22. Литовченко О. Позашкільна освіта і неформальна освіта дітей та молоді: концептуальні основи, цілі і цінності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2020. Вип. 24 (1). С. 300–316.
23. Манелюк, . Е., & Манелюк, Д. Формування балетмейстера-постановника у процесі вивчення дисципліни «мистецтво балетмейстера». *Академічні візії*, 2025 (41). URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1809>
24. Мартиненко О. Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика: підручник для здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальностей 024 Хореографія, 014 Середня освіта (Хореографія); Бердянський державний педагогічний університет. Мелітополь : Мелітопольська міська друкарня, 2020. 390 с.
25. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 225 с.
26. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика / О. П. Рудницька [та ін.] ; заг. ред. О. Михайличенко, редактор Г. Ніколаї. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 255 с.
27. Пархоменко О. Формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки: автореф. дисс....канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: 2016. 22 с.
28. Пацунова Л. Робота балетмейстера над створенням репертуару в хореографічному колективі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2017. Вип. 59. С. 113–119.
29. Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.
30. Роменець В. Психологія творчості: Навч. посібник. 3-тє вид. Київ : Либідь, 2004.

- 31.Ростовська Ю. Формування педагогічних переконань майбутніх учителів хореографії: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 106 с.
- 32.Савчин Л. Мистецтво хореографії як засіб інтеграції студентської молоді до європростору. *Культура і сучасність* : альманах. 2021. № 2. С. 56–62.
- 33.Тараканова А. Танцюйте з нами. Навчально-методичний посібник для вчителів хореографії (1 – 4 кл) і керівників хореографічних гуртків (початковий рівень) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2010. 160 с.
- 34.Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Постановка концертних номерів» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 15 с. URL: https://www.dnmczkmo.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/tnp_postanovka-koncertnyh-nomeriv.pdf
- 35.Фриз П. Теорія і методика хореографічної роботи з дітьми: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності «Хореографія». Дрогобич: ДДПУ, 2006.
- 36.Фриз П. Розвиток творчих здібностей дитини в хореографічному колективі. *Молодь і ринок*. 2008. № 3. С. 71–76.
- 37.Хореографічна культура – мистецькі виміри : збірка наукових статей (випуск 2) / Упорядник О. Плахотнюк. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, кафедра режисури та хореографії, 2014. 220 с.
- 38.Червонська Л. Особливості професійної підготовки студентів-хореографів в умовах сучасної вищої школи. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2018. Вип.1. Бердянськ : БДПУ .С. 255–259.
- 39.Шалапа С., Корисько Н. Методика роботи з хореографічним колективом : підручник. Ч. 1. Міністерство культури України, Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2015. 250 с.

ДОДАТКИ

